

น้อมรำลึกพระมหากษัตริย์คุณในหลวงกับภูมิสารสนเทศ

ทศพนธ์ นรทัศน์

thossaphol@ictforall.org

หากจะกล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์เจ้าผู้ทรงพระปรีชาสามารถในสรรพศาสตร์ ดังที่บรรดาผู้สื่อข่าวชาวต่างชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญาว่า “The Renaissance man” ในด้านวิทยาการเทคโนโลยีสารสนเทศ ก็ทรงเป็นพระผู้จุดประกายและนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาสนับสนุนพระราชกรณียกิจเพื่อยังประโยชน์สุขแก่พสกนิกร วิทยาการทางด้านไอทีด้านหนึ่ง ที่ทรงสนพระราชหฤทัย ก็คือ ด้านภูมิสารสนเทศ (Geoinformatics) ซึ่งเป็นศาสตร์สารสนเทศที่เน้นบูรณาการของเทคโนโลยีทางการสำรวจ การทำแผนที่และการวิเคราะห์ข้อมูลทางพื้นที่เข้าด้วยกันเพื่อศึกษาเกี่ยวกับโลก ได้แก่ เทคโนโลยีระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก การรับรู้จากระยะไกล ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549:258) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้สารสนเทศทางภูมิศาสตร์และแผนที่ประกอบพระราชกรณียกิจทางการเกษตร การสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ที่ดินลุ่มน้ำ การป่าไม้ การชลประทาน การอุดมศึกษา การสาธารณสุข การศึกษา การคมนาคม การพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของพสกนิกรในถิ่นทุรกันดาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในวิทยาการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียมมาวางแผนและแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดินในแหล่งต้นน้ำลำธารบนภูเขาสูง บนพื้นที่สูงโดยเฉพาะการวางแผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำภาคเหนือของประเทศไทย เช่น ภาพถ่ายจากดาวเทียม LANDSAT-5 และ NOAA-14 ของสหรัฐอเมริกา ดาวเทียม SPOT-2 ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ดาวเทียม ERS-2 ขององค์การอวกาศแห่งยุโรป ดาวเทียม RADARSAT-1 ขององค์การอวกาศแคนาดา และดาวเทียม IRS-1C ของประเทศอินเดีย และเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2523 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระราชหฤทัยและทรงเข้าร่วมการสัมมนาการประชุมเทคโนโลยีการถ่ายภาพทางอากาศและดาวเทียมในการวางแผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำภาคเหนือของประเทศไทย จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานโครงการพัฒนาสหประชาชาติ ณ โรงแรมรินคำ จังหวัดเชียงใหม่

ในคราวที่ภาคใต้ของประเทศไทยประสบปัญหาอุทกภัยอย่างรุนแรงในเดือนพฤศจิกายน 2531 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแก้ไขความเดือดร้อนของพสกนิกร โดยทรงวินิจฉัยสภาพถ่ายจากดาวเทียมสำรวจทรัพยากร LANDSAT-TM บันทึกภาพเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2531 บริเวณที่เกิดอุทกภัยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมพระราชทานคำแนะนำในการวางแผนช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยด้วยพระองค์เอง

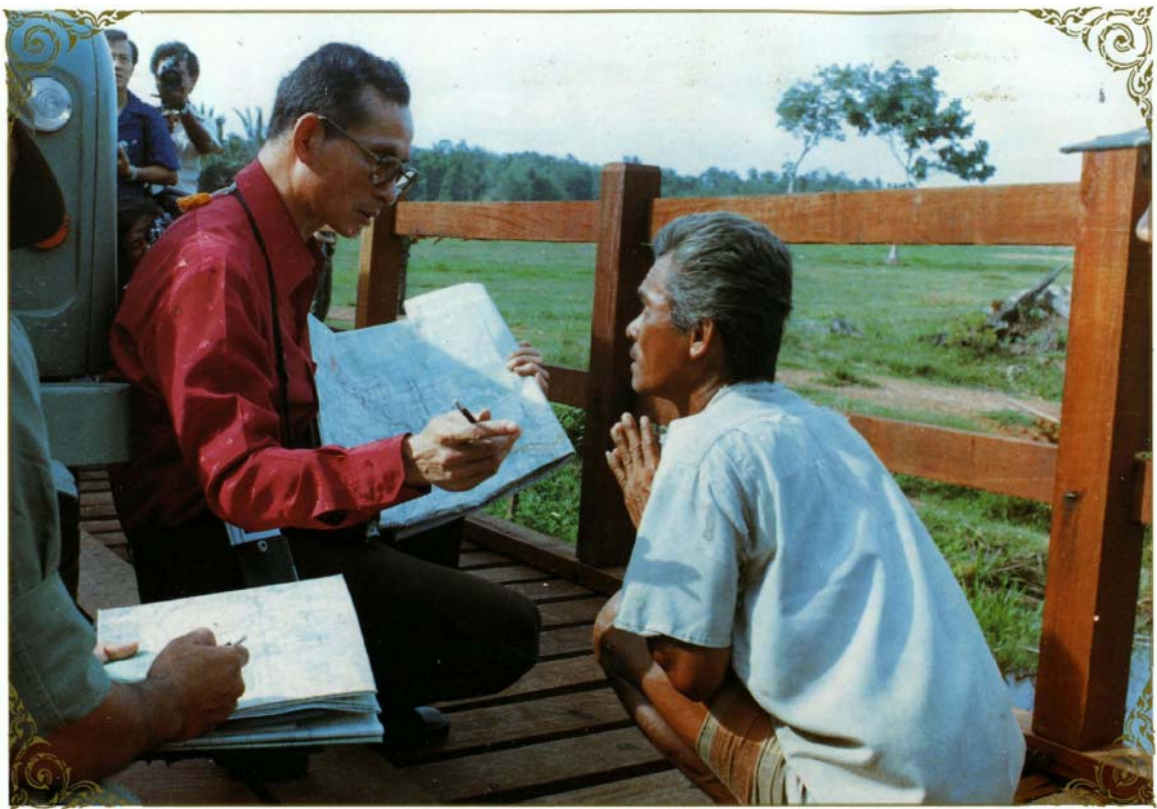

วันที่ 7 มกราคม 2523 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรนิทรรศการ ซึ่งจัดขึ้นในโอกาสสัมมนาการประชุมเทคโนโลยีการถ่ายภาพ ภาพถ่ายทางอากาศและดาวเทียม ในการวางแผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำทางเหนือของประเทศไทย จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานโครงการพัฒนาสหประชาชาติ ณ โรงแรมรินคำ จังหวัดเชียงใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระอัจฉริยภาพด้านการใช้ข้อมูลและสารสนเทศจากแผนที่เป็นอย่างมาก ดังที่กระแสพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่พระราชทานแต่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม พ.ศ.2552 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ความตอนหนึ่งว่า “...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทำให้ได้เห็นว่า ทรงทำงานอย่างไรอะไรที่ไหนบ้าง และได้เห็นว่าทุกครั้งที่เสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎร จะทรงขับรถเอง และก็มีแผนที่อยู่ใกล้พระองค์เสมอ ทรงจะไปทุกหนทุกแห่ง พระองค์ชอบทำงานเกี่ยวกับเรื่องดินและเรื่องน้ำมาตลอดหลายสิบปี ทรงกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญแล้ว...ที่ภาคอีสานภูพานราชินีเวศน์ สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2519 ก็ทรงใช้เป็นศูนย์กลางในการเสด็จออกไปทอดพระเนตรว่าพื้นที่ตรงไหนเหมาะจะสร้างอ่างเก็บน้ำ หรือคลองส่งน้ำบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะทรงศึกษาจากแผนที่มาก่อน ... ทรงขับรถเองตลอด ไม่ว่าจะเสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรที่ไหน พร้อมกับแผนที่ประจำพระหัตถ์ตลอดเวลา ...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นชาวบ้านมีความสุข ก็รับสั่งว่าชื่นใจ แต่กว่าชาวบ้านจะแจ่มใสอย่างนี้ ทรงเหนื่อยอยู่หลายปี มีผู้สนใจวิธีการของท่านก็ไปศึกษาที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งทรงตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2525

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดแผนที่มากที่สุด เวลาเสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎร ทรงขับรถเองแล้วก็มีแผนที่ติดพระองค์เสมอ ทรงใช้ประโยชน์จากแผนที่อย่างเต็มที่ อย่างเสด็จฯ ไปคุยกับราษฎรก็

จะทรงรับสั่งถามว่า มาจากที่ไหน บ้านช่องอยู่ที่ไหน เขาก็จะบอกว่า เขาอยู่ที่นั่นที่นี่ เดียวนี้มีหมู่บ้านใหม่เพิ่มขึ้นแล้ว คนที่อยู่เย็นเป็นสุขขึ้น ก็จะทรงทำแผนที่เทียบกับแผนที่ปัจจุบัน และทำเครื่องหมายเวลาขับรถไปตามพื้นที่ไหน ทรงซักถามชาวบ้าน ชื่อหมู่บ้าน ชื่อถนน แม่น้ำ ล้ำคลองว่าถูกต้องตรงตามแผนที่หรือไม่ มีหมู่บ้านเพิ่มขึ้นมาใหม่ไหม แหล่งน้ำอยู่ตรงไหนบ้างไกลไหมจะทรงพระดำเนินไปทอดพระเนตร ... พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีโครงการพระราชดำริมากกว่า 3,000 โครงการทั่วประเทศ ทรงมุ่งให้ราษฎรให้กินดีอยู่ดีขึ้นทุกภาค งานที่ทรงทำ ทำโดยไม่มีความเหน็ดเหนื่อย 60 ปีแล้ว ทรงทำโดยไม่เบื่อหน่าย เพราะเป็นงานที่ทรงทำด้วยความรัก ที่มีต่อประชาชน ในห้องทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะมีแต่แผนที่ประเทศไทยทุกภาคเต็มไปหมด เพราะว่าโปรดเรื่องแผนที่มาก โดยที่ทรงสนพระทัยแผนที่ ก็ทรงสามารถติดต่อกับประชาชนที่มาเฝ้าฯ กันเป็นหมื่น ๆ คนได้ จะทรงถามว่าเขาอยู่ที่ไหน หมู่บ้านชื่ออะไร เป็นหมู่บ้านที่หลังคาเรือน แล้วเวลานี้มีหมู่บ้านที่ติดกันเพิ่มขึ้นใหม่หรือไม่ ทรงได้ข้อมูลใหม่แล้วก็ทรงดูแลความเจ็บป่วยของประชาชน ...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปฏิสันถารกับราษฎรบ้านเจาะบาง ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรภูมิประเทศและทรงเยี่ยมราษฎรบ้านเจาะบาง ตำบลปูโยะ อำเภอสุไหงโกลลก จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2524

จากหนังสือ 100 เรื่อง ในหลวงของฉัน หนังสือซึ่งร้อยเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ประทับใจคนไทยทุกผู้ โดย วิทย์ บัณฑิตกุล (2552: 87-89) บันทึกไว้ว่า “...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเริ่มใช้แผนที่เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อ พ.ศ. 2498 ทุกครั้งที่เสด็จฯ ไปยังสถานที่ต่างๆ จะทรงมีสิ่งของประจำพระองค์หนึ่ง ในนั้นคือแผนที่ซึ่งทรงทำขึ้นเอง พระองค์มีความเข้าใจพระทัยในด้านการสำรวจและการทำแผนที่

‘แผนที่’ เป็นคู่มือช่างพระวรกายของพระองค์และทรงเก็บรักษาอย่างประณีต หากขณะเสด็จมีฝนตก จะทรงเก็บกระดาษแผ่นนั้นไว้ในถุงพลาสติก นั่นคือแผนที่ที่มีมาตราส่วน 1: 50,000 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นทั้งผู้ใช้ ผู้ปรับแก้แผนที่ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง เนื่องจากบริเวณที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินลงพื้นที่จะเป็นบริเวณ

ที่ต้องใช้แผนที่หลายแผ่นนำมาต่อกันเพื่อให้ได้บริเวณที่ต้องการ วิธีการตัดต่อแผนที่ ทรงทำด้วยพระองค์เองในห้องทำงานซึ่งว่างเปล่าไม่มีโต๊ะเก้าอี้

ทรงนำแผนที่ซึ่งจะต่อกันวางบนพื้น ทรงตัดขอบออกอย่างประณีต ทากาวแปะต่อกันด้วยพระองค์เอง ขอบที่ตัดออกจะทรงนำมาต่อเข้าภายหลังเพื่อจะได้ทราบว่าแผนที่ซึ่งทรงนำมาต่อกันอยู่ที่ระวางไหน มีชื่อว่าอะไร เมื่อเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่จะทรงบันทึกข้อมูลที่ทรงได้รับใหม่ๆ ไม่ว่าจะได้จากการทอดพระเนตร สอบถามจากเจ้าหน้าที่หรือราษฎรในท้องที่ข้อมูลที่ได้จะทรงบันทึกไว้อย่างละเอียดในแผนที่ เมื่อทรงพบข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนในแผนที่ ก็ทรงติดตามตรวจสอบเพื่อการแก้ไข

บ่อยครั้งที่ได้ทรงพระราชทานข้อมูลที่ถูกต้อง เช่น ชื่อ หมู่บ้าน ทางน้ำ เส้นทางถนน ไปให้กรมแผนที่ทหารดำเนินการแก้ไขสำหรับการพิมพ์ในครั้งต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้แผนที่อย่างทะนุถนอมจนหมดอายุการใช้งาน จากนั้นจะทรงจัดทำแผนที่บริเวณเดิมขึ้นใหม่ คัดลอกข้อมูลทั้งหลายมาลงในแผ่นใหม่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานสัมภาษณ์ที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์เกี่ยวกับการทรงใช้แผนที่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความตอนหนึ่งว่า "...เวลาเสด็จไปที่เดิมอีก ส่วนมากจะเป็นปีต่อไป ท่านก็ใช้แผนที่อันเดิมนั้นในการที่จะตรวจสอบ ทำให้ท่านหลงแผนที่ของท่านมาก อันเดิมนั้นจะต้องเก็บไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนที่ทางภาคใต้ นั้นโดนฝนมาก เพราะเวลาเสด็จออกไปฝนมักจะตก ทำให้แผนที่ค่อนข้างจะเปียกอยู่ ก็ต้องถือด้วยความระมัดระวัง...เวลาท่านสอน ท่านสอนแม้กระทั่งการพับแผนที่ เพราะว่าในเวลาเรานั่งในรถ ที่มันก็แคบ กางแขนกางขาออกไปมากไม่ได้ เวลาเตรียมก่อนออกเดินทาง เราต้องพับแผนที่ให้ถูกทางว่าตอนแรกไปถึงที่ไหน และพอไปถึงอีกที่จะต้องคลี่ให้ได้ทันท่วงที จะคลี่หน้าไหนแล้วต่อไปถึงหน้าไหน

ถ้าแผนที่นั้นเนาเต็มทน คือ โดนฝนหลายปีหลายฤดูกาล ท่านก็ต้องย้ายข้อมูลจากแผ่นเก่าไปสู่แผ่นใหม่ ซึ่งท่านก็ต้องทำเองอีกเหมือนกัน และเวลาตอนหลังนี้พวกเราที่ตามเสด็จก็ได้รับพระราชทานแจกแผนที่ ซึ่งเวลาท่านใช้เองด้วย หรือท่านเอามาแจก หลายครั้งท่านก็ไม่เอาแผนที่ตัวจริง ท่านก็ถ่ายสำเนาแผนที่นั้นแจก แล้วที่ท่านใช้ท่านก็ทรงระบายสีเอง ท่านขีดเส้นตรงที่คิดว่าสมควรที่จะทำเขื่อนหรือจะทำฝายตรงไหน วางแผนในนั้นและระบายสีฟ้าเป็นน้ำ ส่วนเขื่อนหรือถนนท่านก็เอาสีแดงระบายวาดเป็นเส้นไป..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลแผนที่อากาศ และข้อมูลทางอุตุนิยมวิทยาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อทรงพระราชวินิจฉัยลักษณะอากาศที่จะมีผลกระทบต่อประเทศไทย ดังความในหนังสือพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันจันทร์ที่ 4 ธันวาคม 2538 ความตอนหนึ่งว่า “...คุณสมิทธฯ (นายสมิทธิ ธรรมสโรช อธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยาในขณะนั้น) ก็บอกว่า ‘แอนเจล่า’ นี้เป็นซูเปอร์ไต้ฝุ่น นำกลั้วคร่าชีวิตในฟิลิปปินส์ ดูเหมือนเป็นพันกว่า ผ่านมาแล้วมาในทะเลจีนใต้...ได้รับพยากรณ์อากาศนั้น ตอนบ่าย ก็บ่ายแก่ๆ มาดู เอ๊ะ! เราจะทำอย่างไร ก็ดูมาถึงประมาณตีหนึ่งแล้ว ก็รู้สึกว่าจะต้องใช้ ‘ไอที’ (IT) น้อยๆ ใช้ ‘Information Technology’ เอ๊ย! รู้สึกว่า ‘แอนเจล่า’ จะแพ้งแรง จะต้องบอก ต้องเผยให้ทราบว่าจะแพ้งแรง ‘นางมณีเมขลา’...ก็เลยบอกไปตอนตีหนึ่งว่า ให้บอกกรมอุตุนิยมฯ ว่า พุ่งนี้- จะหมายถึงพุ่งนี้แบบไทย หรือพุ่งนี้แบบฝรั่งก็ไม่ทราบ แต่ว่าพุ่งนี้จะกลายเป็นดีเปรสชัน และต่อไปอีกสองวันจะเป็นหย่อมความกดอากาศต่ำที่จะอยู่แถวๆ ไหล่หรือเข้าไปเมืองจีน ก็ตอบข้อพิจารณาอย่างนี้ วันรุ่งขึ้นก็ดูไอที (IT) ต่อไป เอ๊ย! ดินะ ที่เราพูดนั้นนะ นับว่าถูกต้องพอสมควร...” ศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ จามรมาน (2549:16-17) กล่าวว่า เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2538 ขณะที่ไต้ฝุ่นแอนเจล่า (Angela) ทำความเสียหายให้กับประเทศฟิลิปปินส์และคาดว่าจะเข้าสู่ประเทศไทยในเวลาต่อมาทางกรมอุตุนิยมวิทยาได้แจ้งเตือนประชาชนชาวไทยให้เตรียมระวังอันตรายที่จะเกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงติดตามความเคลื่อนไหวของไต้ฝุ่นนี้และได้พระราชทานความเห็นที่ไม่ควรตระหนกแต่อย่างใดเนื่องจากไต้ฝุ่นได้อ่อนกำลังลงเมื่อเคลื่อนเข้าสู่ประเทศเวียดนามและได้แปรสภาพเป็นความกดอากาศขนาดย่อมเท่านั้น ชาวอินน่ายินดีสำหรับชาวไทยนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากพระอัจฉริยภาพและความก้าวล้ำในการทรงใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทางกรมอุตุนิยมวิทยาก็ได้พัฒนาตามเบื้องพระยุคลบาทต่อไป จากรายงานในเว็บไซต์กองทัพเรืออเมริกัน (www.npmoc.navy.mil/jtwc/atcr/1995atcr/pdf/wnp/29w.pdf) ทราบว่าแอนเจล่าเป็นไต้ฝุ่นที่รุนแรงที่สุดสำหรับฟิลิปปินส์ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 ถึง พ.ศ. 2538 มีผู้เสียชีวิตกว่า 600 คน และสูญหายกว่า 100 คน บ้านเรือนถูกทำลายกว่า 96,000 หลัง ค่าเสียหายสำหรับถนนและสะพานรวมทั้งสิ้นประมาณ 70 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 2,500 ล้านบาท และยังมียาเสียหายด้านการเกษตรอีกกว่า 18 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 640 ล้านบาท ส่วนประเทศไทยไม่ได้รับผลความเสียหายจากแอนเจล่าเลย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับการเคลื่อนตัวของไต้ฝุ่นแอนเจล่า

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณและพระปรีชาสามารถทางด้านภูมิสารสนเทศและวิทยาการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พระเมตตาบารมีของพระองค์ดุจดั่งสายฝนโปรยปรายให้ความชุ่มเย็นทุกหย่อมหญ้าอย่างหาที่สุดมิได้ ก่อเกิดประโยชน์สุขแก่มวลพสกนิกรชาวไทยโดยแท้.